

Nr 125.

Av fröken **Hesselgren m. fl.**, om anslag till bidrag till verksamheten vid s. k. hemgårdar.

Under de sista 25 åren har i vårt land särskilt i industri- och stadssamhällen på frivillighetens väg vuxit fram en ny form av social verksamhet: settlements eller som de på svenska kallas *hemgårdar*. Denna hemgårdsrörelse är ett nödvändigt och naturligt led i arbetet på att motverka de faror för vilka den stigande industrialiseringen utsatt en växande och rotlös stadsbefolkning. Hemmens möjlighet att fostra barnen och ungdomen till arbete och yrkesskicklighet, liksom deras betydelse som centrum för fritidssysselsättningar, har i den moderna storstadsmiljön så gott som försvunnit. Hemgårdarna betyda för denna stadsungdom och delvis även för de äldre en ersättning för vad det egna hemmet inte längre kan ge. Åt stadsbefolkning söka de ge något av den sammanhållning som fordom fanns på landsbygden.

Deras syfte är att skapa gemenskap mellan skilda klasser, generationer och livsområden. Hemgårdarna ordna praktiska och teoretiska kurser, studiecirklar, pojke- och flickklubbar samt sysselsätta barnen efter skoltiden och ta hand om de minsta i barnkrubbor och barnträdgårdar. De samla också de vuxna till föräldraaftnar, samtal, föredrag och fester.

Nu verksamma hemgårdar med dylikt syfte äro följande:

- I Stockholm: Birkagården
Södergården
Stockholms Kristl. Studentförb:s settlement
Kvinnornas hemgård
Stefansgården
- I Göteborg: Nordgården
Lundby ungdomsgård
Majornas ungdomsgård
Gamlestadens ungdomsgård
- I Norrköping: Hemgården
- I Örebro: Vintergården
- I Kramfors: Studiehemmet
- I Jönköping: Talavids ungdomsgård
- I Sundsvall: Ungdomsgården
- I Gävle: Hemgården

Beträffande de olika hemgårdarnas ganska skiftande verksamhet hänvisas dels till bilagda sammanfattande översikter, dels till dessas egna årsredogörelser.

För att hjälpa varandra i det gemensamma arbetet ha hemgårdarna bildat en samorganisation: *Riksförbundet Sveriges Hemgårdar*.

Till ytterligare belysning av hemgårdarnas betydelse och den anda som där råder må anföras, att barnen och de unga då de komma in i hemgårdarnas gemenskapsatmosfär skyddas från skadliga inflytelser och förhjälpas att från början få en positiv inställning till samhället. Den som vet något om pubertetsårens vansklighet i en tid då hemmen ha föga grepp om de unga, den som känner kamraters inflytande på varandra i denna ålder, har inte svårt att inse vad det betyder, att de ungas benägenhet att gå i flock — bilda ligor och gäng — tidigt länkas in i rätta banor genom det kamratskap, som en klubb med ideell och opolitisk inställning erbjuder.

Kring hemgården bildas efter hand en vid krets av människor, som känna att de här ha vänner, som de kunna gå till för att få råd och hjälp. Därigenom får den ett inflytande i större kretsar. Sammanförandet i en hemliknande miljö av människor från olika arbetsområden och samhällsskikt i gemensam strävan för personlig utveckling och karaktärsdaning är ägnat att utjämna för folkgemenskapen hinderliga motsättningar och främja inbördes förtroende och en god medborgaranda. Hemgårdarna bidra sålunda till folkgemenskapens stärkande.

Med de aktuella förhållandena för ögonen synes oss hemgårdarnas verksamhet mer av behovet påkallad än någonsin. Vi tänka framför allt på den hotande utbredningen av arbetslösheten och den osäkerhet som överhuvudtaget råder på arbetsmarknaden med nödtvungna omflyttningar av arbetskraften.

Det ropas från alla håll efter åtgärder till ungdomens skydd och fostran, och vi skulle egentligen behöva ett nät av hemgårdar över hela landet. Det vore då synnerligen oklokt och oekonomiskt om den verksamhet, som redan bedrives med utomordentliga uppoffringar från enskilda medborgares sida, nu på grund av alltför stora ekonomiska svårigheter tvingades inskränka sig. Fastmer böra de redan existerande hemgårdarna beredas tillfälle *utvidga* sin verksamhet bland den ungdom som är i trängande behov av deras moraliska stöd.

Motionärerna vilja medverka till varje form av klokt sparande och inse väl vilka krav utgifterna för försvaret ställa på landets ekonomi, men anse samtidigt att allt som nedlägges på försvaret mister sin mening om folkmaterialiet förfares.

Det är ett känt och skrämmande faktum att ungdomsbrottslighet och alkoholmissbruk under de senaste åren befunnit sig i stigande särskilt bland de mycket unga. (Vi tillåta oss att i detta sammanhang hänvisa till ett bifogat uttalande av överdirektören i fångvårdsstyrelsen Hardy Göransson, ävensom till en del papper angående hemgårdarnas verksamhet, som kommer att överlämnas till utskottet.)

Till detta kommer nu den press på sinnena som läget utövar och det förrående och förvildande inflytande som kriget i och för sig medför.

Ännu ett svårlöst problem har uppstått genom inkallelserna. Det gäller att

åter inpassa de hemvändande i det vanliga samhällslivet och arbetslivet och samtidigt hjälpa dem att få känna något av den kamratanda som rådde vid förläggningen. Just här kunna hemgårdarna med sitt personliga sätt att ta hand om människor göra mer än några officiella myndigheter förmå.

Motionärerna äro övertygade om att staten genom förebyggande ungdomsverksamhet av ovannämnda slag årligen besparas stora utgifter i fråga om vård av eljest urspårade individer på alkoholisthem, uppfostringsanstalter, fängelser, skyddshem m. m.

Hemgårdarnas ekonomi bestrides f. n. genom frivilliga bidrag, som varje år måste insamlas, samt genom anslag från kommunerna. Några medarbetare äro avlönade — mycket lågt — andra, ja de flesta, helt oavlönade. Utan de senare vore arbetet inte möjligt. Svårt är det emellertid särskilt att fylla behovet av kvalificerade ungdomsledare.

Trots de små löner som hemgårdarna utbetala och de ofta mycket enkla lokaler i vilka de ha sin verksamhet möter det mycket stora svårigheter för dem att i längden kunna fortsätta densamma utan mera tryggad ekonomi. Det är ingen överdrift att säga att nästan alla hemgårdar arbeta under ekonomiskt bekymmersamma förhållanden och detta naturligtvis speciellt i dessa tider av allmän åtstramning.

Med anledning av vad ovan anförts anhålla motionärerna att riksdagen ville besluta tilldela hemgårdsverksamheten visst statsunderstöd.

Då staten givetvis måste för ekonomiskt understöd åt en hemgård fordra vissa betingelser, ha vi tänkt oss följande villkor för att få del av statsbidraget:

1) Verksamheten bör ha pågått i minst två år, och hemgården som söker statsunderstöd bör tillhöra riksförbundet »Sveriges Hemgårdar». 2) Hemgården bör förfoga över fasta lokaler, som helt och hållet användas för dess verksamhet. 3) Vid hemgården bör finnas anställd en föreståndare eller föreståndarinna, vilkens lön borde utgå efter av Kungl. Maj:t fastställd lönenorm.

För beräkningen av det statliga anslagets storlek för varje särskild hemgård tillåta sig motionärerna att föreslå följande grunder:

Statsunderstödet utgår dels med ett grundanslag av exempelvis kr. 3,000, dels med ett tilläggsanslag beräknat efter antalet deltagare i studiecirkel, i praktiska kurser av olika slag och i klubbar för vuxen ungdom, multiplicerat med antalet undervisningstimmar per vecka. Om en hemgård sålunda har hundra deltagare i sina studiecirkel m. m., med en lektionstimme i veckan och med ett läsår av ungefär trettio arbetsveckor, kunde denna hemgård exempelvis erhålla ett tilläggsanslag på kr. 500. Om en annan hemgård har sammanlagt 300 studiecirkel elever och klubbmedlemmar, skulle den, under förutsättning av samma timantal per vecka och samma antal arbetsveckor, få ett statsanslag på kr. 1,500 etc. En preliminär beräkning gjord 1939 gav vid handen, att det sammanlagda beloppet av enligt detta förslag beräknade årsanslag till de nu verksamma hemgårdarna skulle uppgå till omkring kr. 69,400, varav 36,000 i grundanslag till tolv hemgårdar, 33,427: 50 i tilläggsanslag.

Med stöd av vad som här anförts få vi hemställa,

att riksdagen i överensstämmelse med här skisserade riktlinjer måtte såsom bidrag till hemgårdarnas verksamhet för budgetåret 1941/1942 anvisa ett anslag av kronor 69,400.

Stockholm den 23 januari 1941.

Kerstin Hesselgren.

Verner Hedlund,
Östersund.

Ebon Andersson
i Stockholm.

Harald Haltén.

Hildur Nygren.

Gust. Mosesson.

Anna Lindqvist-Petersson.

Disa Västberg.

Bilaga.

Avskrift av överdirektör Hardy Göranssons uttalande rörande hemgårdar.

Frågan om ungdomens brottslighet och vanart har varit föremål för särskild uppmärksamhet under de senaste åren, bl. a. därför att brottsligheten bland barn och unga under 21 år visat sig vara i oavlätlig stegring ända från år 1924. Tonåren äro alltid en utsatt och kritisk period i den enskildes utveckling, men i vår tid har detta krisläge skärpts, därvid åren närmast före och efter 15-årsåldern förefalla särskilt riskabla. Om orsakerna till denna utveckling har mycket skrivits och talats. Här må som en av förklaringarna anföras det faktum att vår ungdom i många fall försättes i flera och farliga frestelsesituationer än en gången tids.

Så frapperas man ofta, när man iakttar särskilt städernas ungdom, av dess rådvillhet beträffande fritiden. Detta beror delvis på den högröstade aktiviteten från deras sida, högt för förtjänstens skull vill ta hand om ungdomens nöjesliv. I alltför stor utsträckning ha de lyckats. Rådvillheten har också andra orsaker. T. ex. de alltför små bostäderna, som på kvällen icke kunna ge det utrymme som behövs för knåpgöra och sysselsättningar av olika slag eller för förströelser tillsammans med jämnåriga. Så söker ungdomen sig ut, en del hamnar i ligor och gäng.

Ungdomsorganisationer och föreningar fylla här en uppgift, vars betydelse ej kan skattas nog högt. Unga människor, som råkat i konflikt med ordningsmakten, ha merendels stått utanför dessa sammanslutningar. Någon invänder: ja, därför att de är omöjliga och inte vill vara med! Det är nu inte så säkert. Om de bara kunna komma ut från ensamheten — med ensamhet förstås också det planlösa drivandet på gator och nöjesplatser tillsammans med likasinnade — till en dylik gemensamhet, som binder samman med

andra och stimulerar till ett mål — en arbetsuppgift eller en lek — kan även de »omöjliga» visa sig bära på många goda möjligheter. På senare tid har jag vid flera tillfällen kommit i kontakt med det arbete för ungdom, som bedrivs av frivilliga krafter under uppoffring av mycken tid och merendels under ständiga bekymmer för ekonomin. Med färskna intryck från hemgårdarnas pojkkлубbverksamhet, frågar jag mig, om det inte vore möjligt, att staten kunde träda hjälpande emellan för att underlätta bl. a. dessa institutioners verksamhet.

Liksom så mycket annat värdefullt är hemgården ett anglosachsiskt uppslag, omplanterat i svensk jord. Vi ha all anledning till tacksamhet över hemgårdarnas insatser i vårt sociala och kulturella liv. Bland de många arbetsgrenarna har jag av naturliga skäl fäst mig särskilt vid allt vad som uträttas för den halv vuxna ungdomen. Hemgårdarnas ledare ha i många fall erbjudit sig att taga hand om pojkar, som kommit i förvecklingar men vilja ha en chans att börja på nytt. Huru värdefullt det är att på detta sätt kunna föra in en svag människa i ett gott och stärkande kamratskap, behöver inte närmare utvecklas. Men ännu större ter sig gärningen, om man betänker, hur många som undgått förvecklingar och konflikter till följd av den livsriktning och de intryck en dylik sammanslutning ger. Att genom något penninganslag sätta hemgårdarna i stånd att icke blott vidmakthålla utan också utvidga sin verksamhet, synes mig därför höra till de åtgärder, som det nuvarande tidsläget med alla dess sammanhållnings- och uppfostringsproblem gör särskilt aktuella.

